

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Lekeryds kyrkogård

*Lekeryds socken i Jönköpings kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport, foto och ritningar: la Manbo
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryckning och distribution: la Manbo

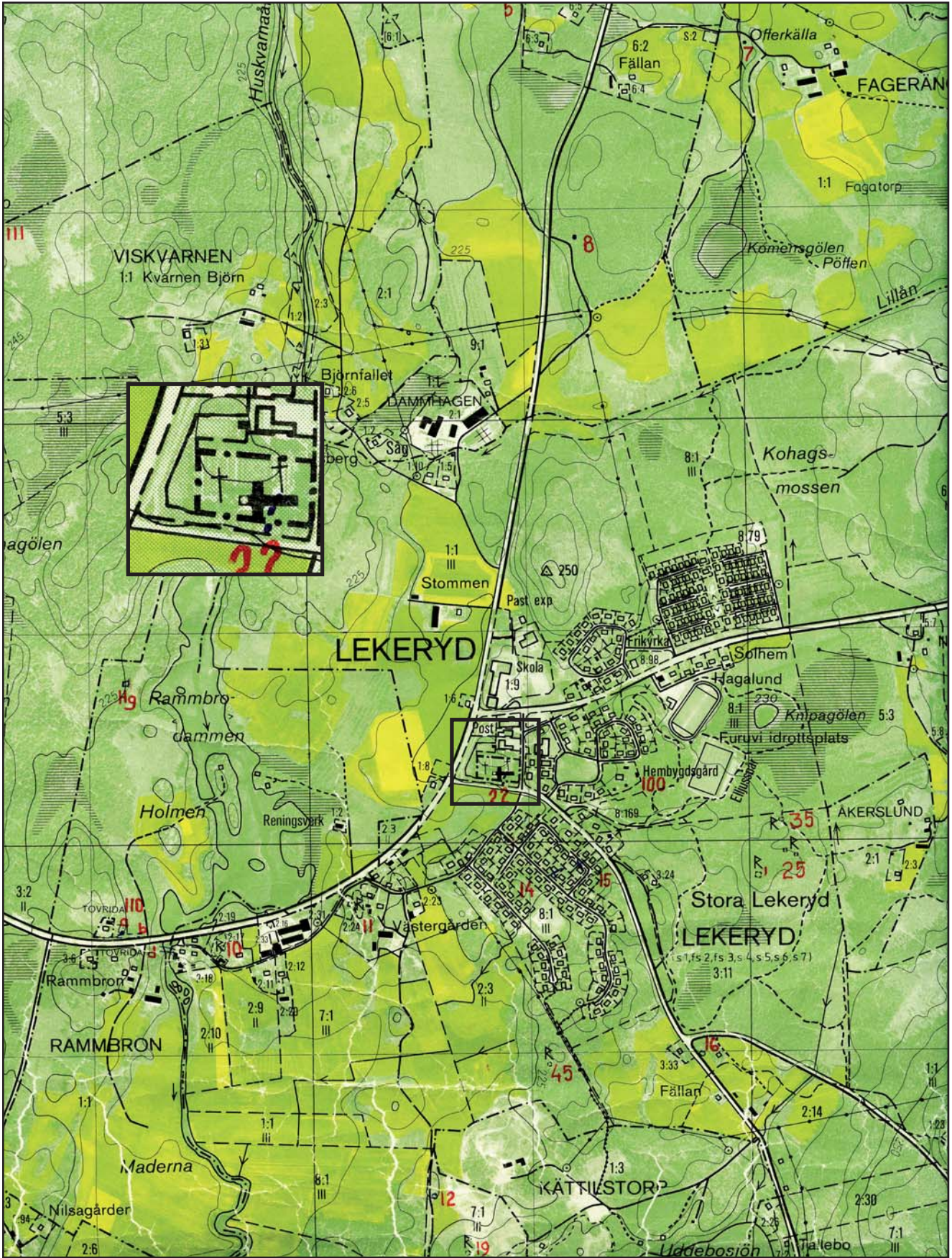
Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2007

Innehåll

Inledning	5
Allmän kyrkogårdshistorik	7
Sammanfattande beskrivning	9
Lekeryds kyrkogård	10
Kyrka och kyrkomiljö	10
Kyrkogårdens historik	10
Händelsehistorik	11
Beskrivning av kyrkogården	12
Allmän karaktär	12
Omgärdning	12
Ingångar	12
Vegetation	12
Gångsystem	13
Gravvårdstyper	13
Byggnader	13
Beskrivning av enskilda kvarter	14
Kvarter A	14
Kvarter B	15
Kvarter C	16
Kvarter D	17
Minneslund	18
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet	18
Att tänka på vid förvaltning av kyrkogården	19
Referenser	20
Tekniska och administrativa uppgifter	20

Utdrag ur ekonomiska kartans blad Lekeryd 7E 1d

Inledning

Bakgrund

På uppdrag av Växjö stift genomför Jönköpings läns museum en kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar och begravningsplatser inom stiftets del av Jönköpings län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2006 och det beräknas avslutas under år 2008. Inventeringen berör samtliga till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdar och begravningsplatser, även sådana som har tagits ur bruk. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarna syftar till att lyfta fram kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden, att få en överblick av stiftets kyrkogårdar samt att sammanställa den enskilda kyrkogårdens historia. Inventeringen är avsedd att utgöra ett underlag i församlingens förvaltningsarbete och i de vård- och underhållsplaner som församlingarna arbetar med att ta fram. Inventeringarna ska vidare kunna användas i handläggningen av kyrkoantikvariska ärenden och för att bedöma var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en historik över kyrkogården, beskrivning av de olika kvarteren och en kulturhistorisk karakterisering och bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältedel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. I förekommande fall har även arkiv hos respektive samfällighet gåtts igenom. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur, däribland hembygds litteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast ett litet antal bilder använts i rapporten. Växjö stift, inklusive respektive församling, samt läns museet har rätt att fritt bruka fotografierna. För varje kyrkogård skrivs en delrapport med en sammanfattande kulturhistorisk bedömning där de kulturhistoriska värdena lyfts fram, samt en kortfattad beskrivning av kyrkomiljön och kyrkan.

Den kulturhistoriska bedömningen görs i samarbete med representanter från Växjö stift, Länsstyrelsen i Jönköpings, Kronobergs och

Kalmars län samt läns museerna i Kalmar och Växjö. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort. Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån den kulturhistoriska värderingen och karakteriseringen tas beslut om vilka åtgärder som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Fältarbete har utförts av byggnadsantikvarie Mattias Sörensen och rapport av byggnadsantikvarie Ia Manbo vid Jönköpings läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen, i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de också ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur men vanligare var att den var uppförd av timmer, *bogårdsbalken*, ibland manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hör även *stigluckan* som både hade en symbolisk som praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man fortsatte dock den förkristna sedvänjan att gravsätta folk efter deras gårds- eller bytillhörighet, antingen i smala tegar eller i kvartersliknande grupper. Till ovanligheterna hörde att man satte en vård över graven, som istället endast markerades av en jordhög. Om en vård sattes upp var den av trä, undantagsvis av sten eller smide. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården på ett nyttobetonat sätt, nämligen som betesmark. Det ingick troligen i många klockares löneförmåner att ha sina djur betandes på kyrkogården.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjar förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 har många landsortskyrkogårdar kvar den typiskt medeltida ängskaraktären. Förnyelsen börjar i städerna, genom att gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjuds av hygieniska skäl. Enligt en kunglig förordning från 1815 måste begravingar innanför stadskärnan upphöra och *begravningsplatser* – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – anläggas utanför stadsbebyggt område. Vidare skulle staten genom Överintendents-ämbetet ansvara för att de blev prydligt och hälsosamt anlagda. Runt om i landet anläggs begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anläggs med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man hörde till ersattes nu av så kallade *köpegravar* och *allmänna gravar*. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades med grusbäddar och stenramar och senare

även häckomgårdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den *allmänna linjen* där man gravsattes i en kronologisk ordning, tätt intill den som hade begravts före och oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast mycket små och oansenliga.

Trädkransen introduceras först på städernas begravningsplatser men når under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska *sorgeträden* med hängande växtsätt. I början av 1900-talet planläggs även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde och allmänt område speglar ett socialt uppdelat samhälle. Företeelsen levde kvar till in på mitten av 1900-talet (upphörde officiellt 1964) och ersattes då av kvarter med gravar i långa rader längs med *rygghäckar*. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgårdningar och grusbäddar för att ersätta det med gräsmattor. Den sociala utjämnningen av ståndssamhället avspeglas på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar, oftast utförda i det liggande formatet 60x80 cm.

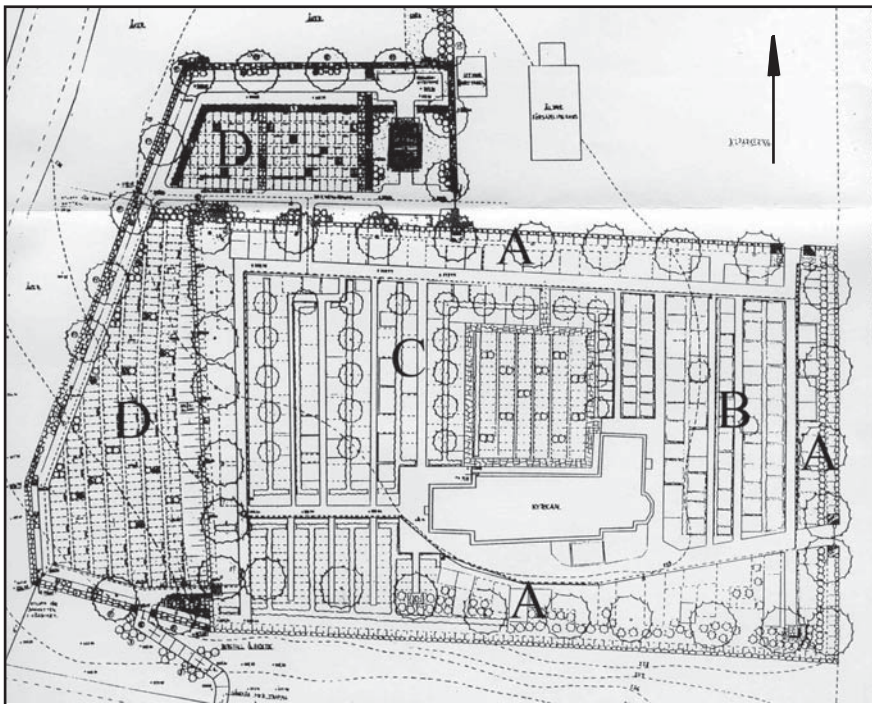
Från och med 1980-talet blir gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också *minneslundar* för askor som grävs ner anonymt utan plats för namn men med gemensam plats för blommor, *askgravlundar* med en ofta konstnärligt utformad gemensam plats för namn och smyckning, *kistminneslundar* där kistor begravs anonymt och utan plats för namn, samt *kistgravlundar* där kistor begravs anonymt men där det finns en gemensam plats för namn och utsmyckning. Till detta kommer också de muslimska områdena, som ännu främst förekommer på stadskyrkogårdarna.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas, nämligen *skogskyrkogården*. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. Endast sällan eller i begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd.

Sammanfattande beskrivning

Lekeryds kyrkogård har medeltida ursprung. Den nuvarande kyrkan byggdes på 1100-talet och på platsen stod tidigare en träkyrka från 1000-talet. Kyrkogården idag består av två delar med olika karaktär. Runt kyrkan finns den äldre kyrkogården och i norr och väst ligger en utvidgning från 1960-talet. Den äldre delen har dels en karaktär av sekelskifteskyrkogård med grusgravar och häckomgärdningar av måbär, dels en mer efterkrigstida karaktär med rygghäckar från norr till söder. Utvidgningen har en typiskt modern karaktär med gravvårdar i raka rader på en öppen gräsyta. På den norra delen finns en urnlund från 2005 och här återfinns även bårhuset från 1961 som ritades av Åke Hallgren, Jönköping.

Gravkarta från 1961, upprättad i samband med utvidgningen i väster och norr. Kvartersindelningen är rapportförfattarens egen.

Lekeryds kyrkogård

Kyrka och kyrkomiljö

Lekeryds socken ligger i Jönköpings kommuns östra del och omges av socknarna Svarttorp, Hakarp, Öggestorp, Järsnäs samt Forserum och Barkeryd i Nässjö kommun. Socknen bär många spår av inlandsisen med rullstensåsar, formade kullar och isslipade urbergsryggar. Barrskogsområden, dalgångar och mossmarker omväxlande med odlad mark präglar socknens landskap. Socknen är sedan länge känd som den fornlämningstätaste i Tveta härad.

Lekeryds kyrka och kyrkogård ligger centralt i orten med samma namn, invid väg 132, den gamla Holavedsvägen, vilken är en av landets äldsta kulturvägar. Kyrkan byggdes på 1100-talet på samma plats som den tidigare träkyrkan från 1000-talet. Mycket talar även för att här funnits en forntida kultplats. Vid kyrkogårdens östra sida ligger den f.d. sockenstugan, ett timmerhus från 1860 och i norr ligger ett sentida komplex med pastorsexpedition och församlingshem. Den f.d. folkskolan från 1895 är sammanbyggd med dessa. I anslutning står även ett vitputsat bårhus från mitten av 1900-talet.

Lekeryds kyrka byggdes under 1100-talets senare hälft och den har den tidigmedeltida byggnadstypen med ett rektangulärt långhus, ett lägre och smalare kor samt en halvrund absid. I väster finns ett torn och norr en sakristia. Absiden pryds utvändigt av en rundbågefris. Fasaderna är spritputsade i vitt med släta hörn och muröppningar. Långhus, kor och sakristia täcks av tegeltak, torn- och lanternintak är klädda med kopparplåt och absiden med svartplåt.

Kyrkogårdens historik

Lekeryds kyrkogård har kontinuerligt använts sedan tidig medeltid. Den nuvarande kyrkan byggdes under 1100-talets senare hälft och ersatte då en äldre träkyrka från 1000-talet. Från den äldsta tiden finns ingen dokumentation om kyrkogården och dess förändringar utan den första nedteckningen är från 1769. Då revs den medeltida klockstapeln efter att klockorna överförts till det nybyggda tornet på kyrkan. En av två kända utvidgningar skedde 1895 och då mot norr. Nästa utvidgning skedde inte förrän under 1960-talet då även ett bårhus uppfördes i utvidgningsområdet. Några större förändringar förutom dessa verkar inte ha genomförts. Muren förändrades 1928 då en öppning togs upp i den norra delen för att åstadkomma en förbindelselänk mellan kyrkan och det nyuppförda kommunalhuset. Församlingen hade beslutat att i muröppningen anbringa grindar och grindstolpar av samma utseende som vid huvudingången till

Flygfotot från 1935 visar en annorlunda kyrkogård. Det är bara kvarteret öster om absiden som påminner om dagens.

kyrkogården i öster. År 2000 breddades grindöppningen i den östra muren för att underlätta för breda fordon att komma in på kyrkogården. Trädbeståndet på kyrkogården har även det genomgått förändringar, till exempel togs ett antal träd ned 1993 eftersom de stod för nära kyrkobyggnaden och hindrade fasaden att torka upp efter regn. Bland övriga träd fanns ett behov av utglesning och de beskars. Den senaste förändringen skedde 2005 då en urlund anlades på kyrkogården.

Händelsehistorik

1100-tal

Kyrkan byggdes. (Erixon III)

1769

Tornet byggdes för att ersätta den dåvarande klockstapeln. Storklockan från 1700-talet göts av Elias Thoresson Fries i Jönköping. (ATA)

1895

Kyrkogården utvidgades åt norr. (Våra kyrkogårdar)

1928

Tillstånd att ta upp en öppning i norra delen av kyrkogårdsmuren. (ATA)

1960

Godkänt förslag till utvidgning mot väst och nordväst. Förslaget upprättat av stadsträdgårdsmästaren Ivar Andersson, Jönköping. (ATA)

1961

Godkänt förslag till bårhus i utvidgningsområdet. Förslaget upprättat av ingenjör Åke Hallgren, Jönköping. (ATA)

1983

Tillstånd att gräva för nedläggande av elkabel. (ATA)

1993

Tillstånd att ta bort och beskära träd på kyrkogården. (ATA)

2000

Tillstånd att bredda grind och grindöppning på östra sidan av kyrkogårdsmuren. Förslag av Bo Wikfors arkitektkontor i Huskvarna. (JLM)

Kyrkogårdens två delar, närmast kyrkan och utvidgningen från 1960-talet, har väldigt olika karaktär.

De nordliga grindarna på den äldre delen och utvidgningen är från 1928 respektive 1960-talet.

2004

Tillstånd att ta bort två lönnar vid kyrkogårdens östra mur. (JLM)

2005

Tillstånd att anlägga urnlund. Tillstånd att plantera oxel istället för björk i lunden. (JLM)

Beskrivning av kyrkogården

Allmän karaktär

Kyrkogården breder huvudsakligen ut sig norr och nordväst om kyrkan. Den är tydligt uppdelad i två, den äldre med medeltida anor och den yngre från 1960-talet. Den äldsta delen runt kyrkan är karakteristisk för 1900-talets början och mitt med grusgångar, grusgravar med häckomgärdning och rygghäckar medan den yngre i norr och väster är präglad av det sena 1900-talets ideal med raka rader av gravvårdar på öppna gräsytor. I norr finns en urn- och en minneslund som visar på nya begravningsseder.

Omgärdning

Den äldre kyrkogården omgärdas av en halvmur i tuktad granit. I söder fungerar den som stödmur gentemot den lägre liggande marken utanför kyrkogården. Den yngre delen omgärdas av en skalmur i kluven, kvaderhuggen granit. Den är på toppen beväxt med sedum.

Ingångar

Till den yngre delen av kyrkogården finns två ingångar, en i norr och en i öster. De är likartat utformade med moderna svartmålade smidesgrindar med ett gallermonster med kors. Grindstolparna i norr är rektangulära granitblock och i öster är de i röd granit med konisk avslutning. Den äldre delen har även den två ingångar, i norr och i öster. De är nästan identiskt utformade med grindstolpar i granit med konisk avslutning och svarta smidesgrindar från 1877. Ingången i öster är den forna huvudingången så den är något större än den norra. Mellan den nya och den gamla delen finns en trappa i väster och en öppning utan grind i norr.

Vegetation

I norr och öster på den äldre delen växer resterna av en trädkrans av lönn. I söder har nya lönnar planterats. Öster om kyrkan ramas de flesta gravarna in av häckomgärdningar i måbar. Norr om kyrkan finns rygghäckar av ölandstok och ros. I övrigt växer syrén, spirea och kornell på kyrkogården. Minneslunden avgränsas av xxx-häckar och i urnlunden finns meterhöga rygghäckar av hagtorn.

Gångsystem

Mycket av kyrkogårdens äldre grusgångssystem finns idag bevarat. Det löper runt den äldre kyrkogården och delar i den i kvarter. Norr om kyrkan finns ett system av kalkstensplattor. Helt i enlighet med dess karaktär har den nya delen ett enkelt gångsystem längs med muren.

Gravårdstyper

Kyrkogårdens gravvårdar är daterade mellan 1830 och 2005 och det finns därför en stor bredd i deras utformning. De äldsta är mer högresta och utsmyckade än de yngre som har låga och breda proportioner. Bland dessa är de äldre, från 1930- och 40- talen, mer dekorerade med klassiserande element, medan de yngre, från 1990-talet och framåt blir allt mer asymmetriska i sin form och de är även inspirerade av den naturliga stenen.

Byggnader

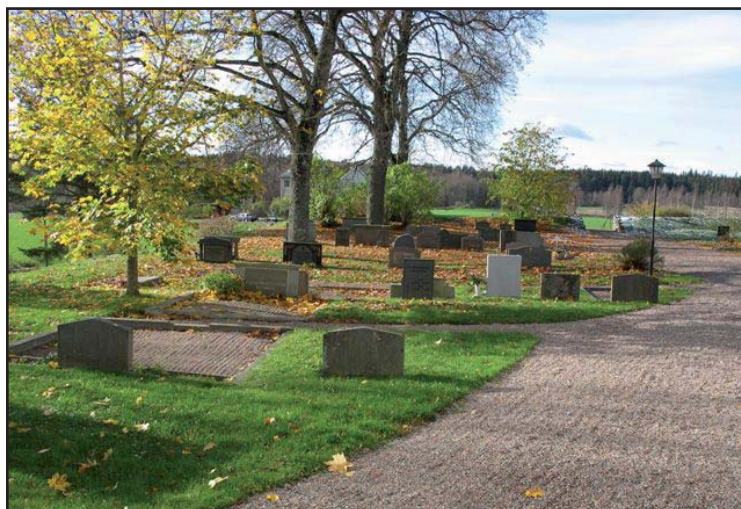
Förutom kyrkan finns ett bårhus på kyrkogården. Det är placerat på den norra utvidgningen, bredvid minneslundan. Bårhuset uppfördes 1962 efter ritningar av ingenjör Åke Hallgren i Jönköping. Byggnaden har en rektangulär plan och har dörrar på respektive gavel. Över dörrarna finns korsformade hål. Fasaderna är spritputsade och avfärgade i vitt och sadeltaket är täckt med kopparplåt.

Åldern på kyrkogårdens gravvårdar sträcker sig över 150 år och deras utformning varierar. De äldre är ofta högresta och påkostade, på ett flertal skvallrar flyglar om att de varit kombinerade med en grusbädd. De yngre vårdarna är låga och breda och har ofta en diskret dekoration.

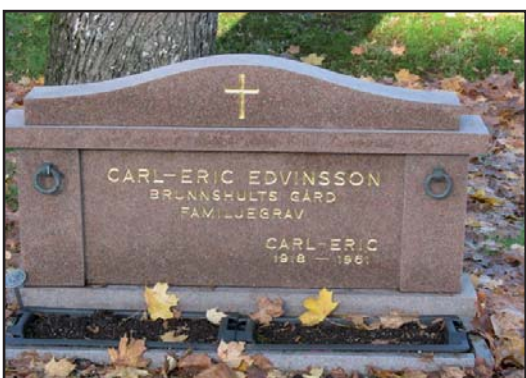
Beskrivning av enskilda kvarter

Kvarter A

Allmän karaktär

Kvarteret ligger längs med kyrkogårdsmuren runt hela den äldre delen av kyrkogården. I öster och söder finns ett stort antal grusgravar med stenram medan i väster och norr är gravvårdarna placerade på en öppen gräsyta.

I kvarter A finns ett flertal grusgravar men även mer moderna vårdar. Vid kyrkans södra fasad finns kyrkogårdens enda gjutjärnsstaket.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna i kvarteret är daterade 1846—2004 och varierar därför i sin utformning. Den äldsta vården står invid kyrkan och har en grusbädd inramad med stenram och gjutjärnsstaket. 9 stycken vårdar är från 1800-talet, de övriga är relativt jämnt fördelade under 1900-talet med ett visst överslag på 1950- och 60-talen. Detta innebär att det är den låga och breda formen som blev modern under 1930-talet som dominerar i antalet med de mer högresta vårdarna som solitärer. De äldre vårdarna är i flera fall tungt utsmyckade och de har en kreativitet i utförandet som blir mer ovanlig under 1900-talets andra hälft. Antalet titlar är relativt få för ett kvarter av den här digniteten, vanligast är hemmansägaren (6 stycken), i övrigt förekommer bland annat lantbrukare, distriktsbarnmorska, kronolänsmannen och skogsinspektör.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarterets kulturhistoriska värde hänger samman med de välbevarade och påkostade gravvårdarna, deras storlek, förekomsten av titlar samt grusgravarna med omgärdningar. Historiskt sett har det varit vanligt med påkostade köpegravar längs med kyrkogårdsmuren och detta är en karaktär att värna. De äldre, mer högresta vårdarna är viktiga för kvarterets historiska dimension.

Kvarter B

Allmän karaktär

Kvarteret ligger öster om kyrkan och här finns ett stort antal grusgravar med häckomgärdning av måbär.

Gravårdstyper

Gravvårdarnas ålder sträcker sig från 1830 till 2003 och antalet är relativt väl utspritt över 1900-talet med ett visst övertal från 1960-talet. Traditionellt har det här området varit ett av de mer eftertraktade eftersom gravvårdarna vid kyrkogårdens huvudingång var som mest exponerade för kyrkobesökare. Kyrkogårdens äldsta gravvård finns i kvarteret, innanför den norra ingången. Vårdarna från 1800-talet och början av förra seklet är ofta högre och påkostade. Under 1900-talet har gravvårdarna förenklats allt mer och sociala skillnader utjämnades på kyrkogården. Den mest vanliga formen blev den låga och breda. Vårdarna från mellankrigstiden är utsmyckade med inspiration i klassicismen och kan vara flankerade av kraftiga kolonner eller så finns dekorationen inhuggen i stenen. Efterkrigstidens vårdar är ytterligare förenklade, de har fortfarande den låga och breda formen men dekorationen blir enklare tills den helt försvinner. Gravvårdar från 1990-talet och framåt har en mer asymmetrisk form. De titlar som förekommer visar på typiska äldre yrken i Lekeryd med omnejd såsom hemmansägare, komminister, handlanden, kyrkvård och kommunalnämndsordföranden.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarterets kulturhistoriska värde är främst kopplat till grusgravarna och häckomgärdningarna. Grusbädden har en hundraårig hävd på landets kyrkogårdar men blir tyvärr allt mer ovanlig. Ett så väl sammanhållet kvarter som detta är av stor pedagogisk betydelse

I kvarter B finns olika typer av gravvårdar men kvarteret hålls samman av häckomgärdningarna.

Kvarter C

Allmän karaktär

Kvarter C är den resterande delen av kyrkogården norr om kyrkan och det har en mer öppen karaktär än kvarter B. Det består av en gräsyta med ryggäckar av ros, måbär och ölandstok, planterade i nord-sydlig riktning. I kvarteret finns gångar av brun kalksten.

Gravårdstyper

I kvarteret är det den låga och breda formen som dominerar. Vårdarna är daterade 1888—2005 och det stora flertalet är från andra hälften av 1900-talet. Ett antal vårdar har flyglar som tyder på att de varit kombinerade med en grusbädd, i kvarteret finns en grusgrav och åtta gravar med stenram. De äldre vårdarna är ofta mer utsmyckade än de yngre, under efterkrigstiden blev vårdarna allt enklare i sin utformning. Från 1990-talet och framåt finns vårdar med asymmetrisk överkant. Endast ett fåtal titlar förekommer, till exempel sågverksägare, nämndeman, skräddaremästare och hemmansägare.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarteret har en typisk prägel från efterkrigstiden med ryggäckar i nord-sydlig riktning på en öppen gräsyta. Bland vårdarna är de med gravram betydelsefulla för den historiska förståelsen av kvarteret, i övrigt ligger det kulturhistoriska värdet främst i enskilda gravvårdar. Ryggäckarna har en rumslig verkan och är viktiga för kvarterets karaktär.

I kvarteret finns ett brett spektrum av vårdar, med äldre mer högresta som står i kontrast mot den moderna asymmetriska vårdarna.

Kvarter D

Allmän karaktär

Kvarteret är utvidgningen i väster från 1960-talet. Gravvårdarna står i nord-sydliga rader på en öppen gräsyta. Längs med den västra muren går en grusgång och invid den gamla muren till den äldre delen av kyrkogården växer kornell och syrén.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna i kvarteret är från 1970-talet och framåt. Gravvårdarna är typiska för sin tid, det vill säga enkelt utförda med breda och låga proportioner. Ett fåtal mer utsmyckade vårdar finns men huvudsakligen är vårdarna moderna. Titlar förekommer väldigt sparsamt som brukligt är på gravvårdar från denna tid. Från och med 1990-talet ändras utformningen till mer fria former med asymmetriska naturstenar som förebilder. Gravstenarna är placerade i enkla rader från norr till söder riktade åt väster.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarteret har en enhetlighet som är typisk för denna tid, med regelbundet placerade gravvårdar av liknande utseende i upprepade rader. Det kulturhistoriska värdet är främst kopplat till denna tidstypiska utformning och homogena regelbundenhet, karaktären är dock inte unik utan snarare mer typisk och är väl företrädd på de flesta kyrkogårdar i landet.

Kvarter D anlades på 1960-talet och alla gravvårdar är moderna.

Urnlund

Allmän karaktär

Urnlunden anlades 2005 på den norra utvidgningen invid bårhuset. Den består av en stensatt plats med en vaskonstruktion centralt placerad.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Urnlunden har en diskret framtoning, det kulturhistoriska värdet är främst förknippat med dess roll som en tidstypisk företeelse från tidigt 2000-tal.

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Lekeryds kyrkogård har medeltida anor liksom den nuvarande kyrkan som uppfördes under 1100-talet. På platsen stod sedan tidigare en träkyrka från 1000-talet och mycket talar för att här legat en forntida kultplats. Kyrkogården har utvidgats vid två kända tillfällen, 1895 mot norr och på 1960-talet mot norr och väster och där anlades en urnlund 2005. Den äldsta delen av kyrkogården, runt kyrkan, omgärdas av en kallmurad halvmur och en trädkrans av lönn, med äldre träd i norr och öster samt yngre träd i söder. De två delarna har två ingångar vardera med svartmålade smidesgrindar med tidstypisk utformning. Äldre träd, stenmur och smidesgrindar är viktiga för upplevelsen av kyrkogården och de knyter här an till kyrkogårdens äldre utformning.

På den gamla delen är det kvarteret längs med kyrkogårdsmuren (A) och det öster om kyrkan (B) som har den mest ålderdomliga prägel. Längs med muren finns flertalet stora och påkostade gravvårdar, ofta tillsammans med en grusbädd. Det östra kvarteret karakteriseras av de många grusgravarna och deras häckomgärdningar

av måbär. Även här finns ett flertal äldre, högresta gravvårdar men de flesta är av den moderna låga och breda typen. Häckomgärningarna har en rumsskapande verkan som tydligt skiljer kvarteret från resten av kyrkogården. Den här typen av välbevarat och väl sammanhållet kvarter är idag ovanlig och det är här kyrkogårdens största värde ligger. Norr om kyrkan låg förmodligen det allmänna kvarteret men idag finns bara rester kvar av detta förr så utbredda gravskick. Kvarteret (C) har idag en tydlig efterkrigstidskaraktär med nord-sydliga rygghäckar och främst låga och breda vårdar. Rygghäckarna är ett typiskt inslag från andra hälften av 1900-talet och står för mycket av den kulturhistoriska karaktären i kvarteret. På den utvidgade delen i väster (D) står gravvårdarna placerade i rader på en öppen gräsyta, medan de i norr står mot rygghäckar av avenbok.

Kyrkogården rymmer information om personer som levt och dött, yrken som försvunnit, om namn på gårdar och orter som kanske inte längre finns kvar. Vårdar med dessa uppgifter innehar kulturhistoriska värden genom det de berättar om Lekeryds sockens historia.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla tider.

Att tänka på vid förvaltning av kyrkogården

- Vårdar äldre än 1940 och vårdar med titel bör bevaras, helst på plats.
- Rygghäckar är ett tidtypiskt inslag från efterkrigstiden.
- Vårdar äldre än 1850 och vårdar av järn ska finnas med på kyrkans inventarieföreteckning.
- Grusgravar med eventuell omgärning är av stor pedagogisk betydelse och en viktig del av upplevelsen av kyrkogården.
- Den sammanhängande raden med grusgravar längs kyrkogårdsmuren har stor strukturell betydelse.

Referenser

Tryckta källor

Erixon S m fl (red.). Sveriges bebyggelse: statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden. Jönköpings län, del III, Uddevalla

Otryckta källor

Våra kyrkogårdar, Växjö stift i ord och bild. Frågeformulär 1949.

Arkiv

Antikvarisk Topografiska Arkivet, genom kopior i Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv (ATA)

Jönköpings läns museums arkiv (JLM)

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: B336/05

Beställare: . . . . . Växjö stift

Fastighetsägare: . . . . . Lekeryds församling, Svenska kyrkan

Rapportansvarig: . . . . . Ia Manbo

Foto: . . . . . Ia Manbo

Län: . . . . . Jönköpings län

Kommun: . . . . . Jönköpings kommun

Socken: . . . . . Lekeryds socken

Fastighetsbeteckning: . . . . . Lekeryd 9:1

Belägenhet: . . . . . Ekonomiska kartans blad Leke-ryd 7E 1d

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

